

סקירה זו נכתבה בידי כלכלני היחידה הכלכלית בפקוח על הבנקים

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצים לצטט רשאים לעשות כן, בתנאי שיצינו את המקור.
במידה שיהיו תיקונים לסקירה, הם יתפרסמו באתר של בנק ישראל : www.bankisrael.org.il

סדר ועיצוב : יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל

נדפס בישראל, יוני 2014

בדפוס איילון בע"מ, ירושלים

ISSN 1565-3250

מס' קטלוגי 601825

התאגידים הבנקאיים בישראל וחברות כרטיסי האשראי

1. תאגידים בנקאיים רגילים

בנק אגוד לישראל בע"מ
בנק אוצר החייל בע"מ
בנק דיסקונט לישראל בע"מ
בנק דקסיה ישראל בע"מ
בנק הפועלים בע"מ
בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ
בנק ירושלים בע"מ
בנק לאומי לישראל בע"מ
בנק מזרחי-טפחות בע"מ
בנק מסד בע"מ
בנק מרכנתיל-דיסקונט בע"מ
בנק ערביי ישראל בע"מ
בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ
הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ
יובנק בע"מ

2. מוסדות כספיים

"חסד", קופת חסכון לחינוך בע"מ, חיפה

3. בנקי חוץ

Barclays Bank plc
Citibank N.A.
HSBC Bank plc
State Bank of India

4. החברות לכרטיסי אשראי

כרטיסי אשראי לישראל (כ.א.ל.) בע"מ
לאומי קארד בע"מ
ישראכארט בע"מ

5. חברות שירותים משותפות

מרכז סליקה בנקאי (מס"ב) בע"מ
שירותי בנק אוטומטיים (שב"א) בע"מ

הקדמה

הפעילות הכלכלית, הגלובלית והמקומית, הוסיפה להציב אתגרים למערכת הבנקאית גם ב-2013. על רקע העובדה שהתאוששותה של הכלכלה הגלובלית המשיכה להיות איטית ושברירית, צמח התוצר בישראל ב-3.3%, תוך היחלשות היצוא, האטה בגידול בהשקעות ושיפור בשוק העבודה. כמו כן, הריביות נותרו נמוכות ועלייתם של מחירי הדירות נמשכה גם ב-2013. בסביבה זו הוסיפה המערכת הבנקאית להציג חוסן ויציבות: יחס הון הליבה שלה גדל והגיע בסוף שנת 2013 ל-9.4%, ושיעור התשואה להון עמד על 8.7%. בדומה לממוצע ארוך הטווח.

בשנים האחרונות נמצאת המערכת הבנקאית בתהליך שנועד לחזק את הלימות ההון, היקפו ואיכותו. הפיקוח על הבנקים והמערכת הבנקאית מקדמים את התהליך בהתאם להמלצות של ועדת באזל לענייני בנקאות ובדומה לאופן שבו מקדמות אותו מערכות בנקאות אחרות בעולם, במסגרת הטמעת הלקחים שהופקו מהמשבר הפיננסי העולמי. החל מ-1.1.2014 הבנקים בישראל מיישמים את מסגרת העבודה של באזל III בכל הנוגע להלימות ההון, תוך שהפיקוח על הבנקים מנטר את היישום ועוקב אחר היתכנותו. במקביל נערכים הפיקוח על הבנקים והמערכת הבנקאית ליישום הדרגתי, החל מ-1.1.2015, של המלצות באזל III בנוגע ליחס כיסוי הנזילות. מהלכים אלה מחזקים את יציבותה של המערכת הבנקאית – תנאי הכרחי להמשך הפעילות התקינה של המשק הישראלי ולביטחונם של פיקדונות הציבור.

השנה הוסיף הפיקוח על הבנקים לעקוב אחר התפתחות הסיכונים הנשקפים לבנקים ולהעריך את האופן שבו הם מזהים ומנהלים אותם. ניתן דגש לחשיפה לסיכון האשראי, בעיקר לסיכון הנובע ממצבם של הלווים הגדולים במשק, וכן לחשיפה לענף הבינוי והנדל"ן. ניסיון העבר מלמד שדווקא כאשר מדדי השוק מצביעים על גאות, נדרשת הקפדה יתרה על סיווג נכון של האשראי וכן על הפרשות ועל כריות רזרבה נאותות. חשוב להדגיש כי בהתאם לכללי המדידה והגילוי, ההפרשה להפסדי אשראי צריכה לשקף נאמנה את כל ההפסדים הצפויים בתיק האשראי, גם אם טרם זיהו אותם.

כדי להבין טוב יותר את מוקדי הסיכון שהמערכת הבנקאית חשופה להם ולבחון את עמידותה בפני משברים, ערך הפיקוח על הבנקים מבחני קיצון על בסיס תרחיש אחיד ושילב בתהליך את המערכת הבנקאית. תוצאות המבחנים מדגישות את מוקדי הסיכון העיקריים בפעילות המערכת הבנקאית – האשראי לענף הבינוי והנדל"ן והאשראי לדיור, האשראי הממונף, והריכוזיות בתיק האשראי – וכן את רגישותם של תיקי ניירות הערך לשינויים בשיעורי הריבית ובמחירי המניות. התוצאות גם הצביעו על כך שהמערכת הבנקאית

אינתנה יחסית, הודות לצעדים שנקטו במשך השנים לחיזוקה של הלימות ההון. על רקע הגידול המתמשך במחירי הדיור ובאשראי לדיור, ובהמשך לצעדים שנקט הפיקוח בשנים האחרונות, נקט הפיקוח בשנה הנסקרת עוד צעדים שנועדו להקטין את הסיכון ללווים ולמלווים. במאוס 2013 נקבעו הנחיות שנועדו להגדיל את כריות ההון ואת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי בגין הגידול בסיכונים בתיק האשראי לדיור. באוגוסט 2013 הוטלו מגבלות על החלק בהלוואה לדיור שניתן בריבית משתנה, והוטלו איסור על מתן הלוואות לדיור ששיעור החזר שלהן גבוה מ-50% מההכנסה ואיסור על מתן הלוואות לדיור לתקופה שמעל 30 שנה. לצד צעדים אלה הנחה הפיקוח את הבנקים להקפיד על הליכי חיתום נאותים ועל רמה גבוהה יותר של גילוי ללקוחות, במטרה להפחית את הסיכונים הגלומים בהלוואות לדיור הן ללווים והן למלווים. יחד עם זאת, הן הלווים והן המלווים עדיין חשופים להתממשות הסיכון במצב של שינויים בתנאים במשק, בכלל זה בתעסוקה ובריבית.

השנה הדגיש הפיקוח את המשך יישום המלצותיו של הצוות הבין-משרדי לבחינת הגברת התחרות במערכת הבנקאית, המלצות שנועדו לקדם את התחרות במערכת ופורסמו במאוס 2013. הפיקוח פעל ליישום ההמלצות המצויות בתחום סמכותו של בנק ישראל ולקידום תיקוני החקיקה הנחוצים לכך.

פעילותו התמקדה בהגברת ההגינות ביחסים שבין התאגידים הבנקאיים לבין לקוחותיהם, ובפרט בחיזוק כוחם ומעמדם של משקי הבית והעסקים הקטנים כלקוחות שמקבלים מהבנקים שירותים פיננסיים: הפיקוח פעל לגיבושו של דוח תקופתי מקיף ללקוח (תעודת זהות בנקאית) כדי להגביר את יעילותו של הגילוי ללקוחות, וכן לגיבושו של הנחיות שיקלו להעביר הוראות חיוב מחשבון אחד לאחר ולפתוח חשבונות באמצעות האינטרנט.

נוסף על כך פועל הפיקוח לקידום התשתית לכניסתו של שחקן חדש לענף הבנקאות ולעידוד הקמתן של אגודות אשראי או בנקים קואופרטיביים, בהתאם למציאות העסקית, התחרותית והחוקית בישראל. גם בתחומים של העמלות ושל פעילות הלקוחות בניירות ערך נקט הפיקוח צעדים: הוא חייב את הבנקים לכלול בשירותים לניהול חשבון עו"ש מסלול בסיסי שעלותו אינה גבוהה מ-10 ש"ח; ביטל את דמי הניהול בניירות ערך מסוג מק"ם ובקרנות כספיות; הנחה את הבנקים בדבר האופן שבו יש לתמחר מחדש את עמלות הקנייה והמכירה של ניירות ערך; קבע תקרה לעמלה על קנייה ומכירה של ניירות ערך; והגביר את השקיפות לגבי ההנחות שהבנקים מעניקים ללקוחותיהם.

בשנים האחרונות הידקו בעולם את הרגולציה הבנקאית על רקע כשלים שנתגלו בה בעבר. הסטנדרטים הבין-לאומיים מתפתחים בהתמדה ונדרשת מומחיות גדלה והולכת כדי לטפל בסיכונים. יתר על כן, מדינות העולם מקפידות על ציות חוצה גבולות ומפעילות אמצעי אכיפה בחו"ל, תוך הגברת שיתוף הפעולה בין רשויות הפיקוח שלהן. הבנקים בישראל צריכים לעמוד בסטנדרטים הבין-לאומיים ולשתף פעולה עם מדינות אחרות כדי להתקדם ולהשתייך לקבוצה של הבנקים המובילים בעולם. הדבר מהווה אתגר למערכת הבנקאות ומחייב אותה לשפר את התהליכים של הערכת הסיכונים, ובכלל זה להקים תשתיות למידע ודיווח נרחבים, להקים מערכות מתקדמות לדירוג אשראי, ועוד. גם התגברותם של סיכונים המשכיות העסקית ושל האיום הקיברנטי מצריכה המשך היערכות מתאים.

הפיקוח על הבנקים פעל השנה לשיפור מוכנותה של המערכת הבנקאית לאירועי חירום. בהמשך לכך הוא מגבש טיוטת תיקון לפקודת הבנקאות בעניין טיפול בבנק כושל, וזאת בהתאם לשינויי החקיקה בעולם, בהתחשב בהמלצות של קרן המטבע הבין-לאומית, ותוך התייעצות ושיתוף פעולה עם משרדי הממשלה ורשויות הפיקוח האחרות בישראל.

המערכת הבנקאית מתמודדת עם אתגרים שמקורם בסביבת הסיכונים המשתנה: פעילות כלכלית ממותנת, אכיפה מוגברת וחוצת גבולות, תחרות גוברת לצד פיקוח מוגבר על היבטים צרכניים ורגישות ציבורית למחיריהם של השירותים הבנקאיים. מצב דברים זה עלול להוביל לגידול בתיאבון הסיכון ולחיפוש הזדמנויות עסקיות בעלות סיכון גבוה. על רקע התאוששותה השברירית של הכלכלה העולמית חשוב שהמערכת הבנקאית תמשיך להתנהל באופן שמרני ומחושב – תוך שיפור של ניהול הסיכונים ושל הבקורות והממשל התאגידי – ובד בבד תנקוט צעדי התייעלות משמעותיים. שיפור ביעילות התפעולית יאפשר לתאגידים הבנקאיים לשמור הן על רווחיות נאותה והן על רמת שירות גבוהה ומחיר הוגן ללקוח. הפיקוח על הבנקים יוסיף לפעול כדי לשמור על יציבותה של המערכת הבנקאית, להגביר את התחרות בה, לקדם את ההגינות ביחסים בין הבנקים ללקוחותיהם, ולשפר את השירותים הניתנים ללקוחות, באופן שיחזק את אמון הציבור במערכת הבנקאית.

דוד זקן

המפקח על הבנקים

תוכן העניינים

1	ההתפתחויות במערכת הבנקאות
4	1. ההתפתחויות המקרו-כלכליות במשק הישראלי
6	2. מבנה מערכת הבנקאות בישראל
6	א. תיאור המערכת
9	ב. ריכוזיות המערכת והתחרות בה
11	3. עיקרי ההתפתחויות בפעילות המאזנית והחוץ-מאזנית
17	4. תיק האשראי וסיכון האשראי
17	א. ההתפתחויות המרכזיות בתיק האשראי הבנקאי לציבור
24	תיבה א-1: צעדי הפיקוח על הבנקים בתחום האשראי לדיור והשלכותיהם
33	תיבה א-2: האשראי לדיור – מבחן קיצון
36	ב. איכותו של תיק האשראי
39	ג. הריכוזיות בתיק האשראי
40	5. סיכון הנזילות
43	6. סיכוני שוק
43	א. סיכוני הריבית
46	ב. סיכון בסיסי ההצמדה
46	7. הלימות ההון
53	8. התוצאות העסקיות
53	א. הרווח והרווחיות
58	ב. היעילות התפעולית
64	ג. מגזרי הפעילות
66	9. מבחני קיצון
66	א. כללי
66	ב. התרחישים
69	ג. המתודולוגיה וההנחות
69	ד. הממצאים
71	10. נספחים
79	פרק ב' פעילות הפיקוח על הבנקים
80	1. חיזוק הלימות ההון והנזילות: באזל III
80	א. חיזוק הלימות ההון
80	ב. הנזילות
81	2. זיהוי סיכונים ומעקב אחר אופן ניהולם
81	א. המדיניות העסקית ותיאבון הסיכון
81	ב. הליכים של חיתום האשראי וניהולו
82	ג. האשראי לדיור
82	ד. האשראי לענף הבינוי והנדל"ן

82	ה. הסיכונים הקיברנטיים
82	ו. סיכוני ההמשכיות העסקית
83	ז. מדיניות התגמול והיעילות התפעולית
	ח. תהליך ההערכה של ארגון Moneyval בנושא האיסור על
83	הלבנת הון ומימון טרור
83	ט. ציות חוצה גבולות והליכי אכיפה בחו"ל
84	3. חקיקה, הסדרה ורישוי
84	א. חיזוק התשתית המשפטית לטיפול בבנק כושל
84	ב. מערך התשלומים בכרטיסי חיוב – מדיניות לרישוי סולקים
84	4. פעילות להעמקת התחרות וההגינות במערכת הבנקאית
84	א. אסדרה לשם הגנה על הצרכן הבנקאי
	תיבה ב'-1: יישום המלצותיו של הצוות לבחינת הגברת התחרות
85	במערכת הבנקאית
87	ב. הסברה צרכנית וחינוך פיננסי
87	ג. טיפול בפניות הציבור ובתלונותיו
89	ד. המדור לטיפול בהגבלת חשבונות ולקוחות
92	נספח א': לוח ההסדרה לשנת 2013
97	נספח ב': מבנה הפיקוח על הבנקים

רשימת הלוחות

פרק א'	התפתחויות במערכת הבנקאות
לוח א'-1	מדדים מרכזיים של מערכת הבנקאות, דצמבר 2001 עד דצמבר 2013
לוח א'-2	המבנה של מערכת הבנקאות, דצמבר 2013
לוח א'-3	המאזן של סך מערכת הבנקאות הישראלית, 2011 עד 2013
לוח א'-4	תיק ניירות הערך של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2012 ו-2013
לוח א'-5	עסקאות במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים שבהן הסכום הנקוב מייצג סיכון אשראי, סך מערכת הבנקאות הישראלית, 2012 לעומת 2013
לוח א'-6	התפלגות היתרות במכשירים הנגזרים, סך מערכת הבנקאות הישראלית, 2012 לעומת 2013
לוח א'-7	יתרת האשראי לציבור לפי ענפי המשק, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2012 ודצמבר 2013
לוח א'-8	מדדים לאיכות האשראי המאזני לציבור, לפי ענפי המשק, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2012 ודצמבר 2013
לוח א'-9	מדדים לאיכות תיק האשראי של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2007 עד 2013
לוח א'-10	יחס המודל הפיקוחי, תרחיש קיצון ומבחר מדדי ריכוזיות בתחום הנזילות, חמשת הבנקים הגדולים בישראל, 2011 עד 2013
לוח א'-11	מדדי נזילות נבחרים, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2007 עד 2013
לוח א'-12	חשיפה לשינויים בשיעורי הריבית, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2012 עד דצמבר 2013

13-א'	החשיפה לשינויים במדד המחירים לצרכן ובשער החליפין,
45.....	חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2012 עד דצמבר 2013
14-א'	התפלגות ההון ויחסי ההון בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות,
48.....	דצמבר 2012 ודצמבר 2013
15-א'	מדדי הון מרכזיים של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות,
49.....	דצמבר 2007 עד דצמבר 2013
16-א'	הנתונים על ההון ועל נכסי הסיכון, על פי באזל II ועל פי באזל III,
50.....	חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2013 וינואר 2014
17-א'	סעיפים עיקריים מדוח הרווח וההפסד המאוחד של חמש הקבוצות
55.....	הבנקאיות הגדולות, 2011 עד 2013
18-א'	היתרות הממוצעות, שיעורי ההכנסה וההוצאה ופער הריבית בגין הנכסים
57.....	וההתחייבויות, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2013 לעומת 2012
19-א'	השפעת הכמות והשפעת המחיר על הכנסות והוצאות הריבית, ישראל
59.....	וחו"ל, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, 2012 לעומת 2013
20-א'	ההכנסות מעמלות ואחרות וההוצאות התפעוליות של חמש הקבוצות
60.....	הבנקאיות הגדולות, 2011 עד 2013
21-א'	ההוצאות של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות בגין עובדים, 2000 עד 2013
61.....	מספר משרות וההוצאות לפי רמות שכר שנתיות, חמש הקבוצות הגדולות,
62.....	2012-2013
23-א'	העלות ליחידת תפוקה ויחס היעילות בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות,
63.....	2011 עד 2013
24-א'	מדדי הביצוע לפי מגזרי פעילות בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות
65.....	(בניכוי קבוצת דיסקונט), 2012 ו-2013
25-א'	השוואה בין המשתנים המקרו-כלכליים של תרחיש הקיצון האחד,
68.....	ישראל ומדינות נבחרות בעולם

נספח

1-א'-נ'	תיק ניירות הערך של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות,
71.....	דצמבר 2012 ודצמבר 2013
2-א'-נ'	אינדיקטורים מרכזיים בשוק האשראי לדיור, סך המערכת הבנקאית,
73.....	דצמבר 2007 עד דצמבר 2013
3-א'-נ'	מדדים לריכוזיות של תיק האשראי לציבור בחמש הקבוצות הבנקאיות
74.....	הגדולות, דצמבר 2006 עד דצמבר 2013
4-א'-נ'	החשיפה למדינות זרות, חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, דצמבר 2013
75.....	חשיפת האשראי הנוכחית למוסדות פיננסיים זרים, חמש הקבוצות הבנקאיות
76.....	הגדולות, דצמבר 2013
6-א'-נ'	התשואה המותאמת לסיכון (RAROC), לפי קבוצות בנקאיות 2002 עד 2013
77.....	

פרק ב' פעילות הפיקוח על הבנקים

79.....	
1-ב'	סיכום פעילותה של היחידה לפניות הציבור, 2013 בהשוואה ל-2012
87.....	
2-ב'	ההתפלגות של משך הטיפול בפניות ותלונות כתובות
88.....	
3-ב'	ההתפלגות של מספר הלקוחות המוגבלים, 2008 עד 2013
90.....	
101.....	נספח - מבנה הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל